
**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК «СОФІЇВКА» — НДІ
НАН УКРАЇНИ
РАДА БОТАНІЧНИХ САДІВ ТА ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ
МУЗЕЙ-ЗАМОК В ЛАНЦЮТІ**

**Старовинні парки і ботанічні сади —
наукові центри збереження
біорізноманіття та охорона історико-
культурної спадщини**

**Матеріали міжнародної наукової конференції
присвяченої 210-річчю Національного дендрологічного парку
«Софіївка» — НДІ НАН України**

25-28 вересня 2006 р.

ГЕНОФОНД РОДУ ЕХІНАЦЕЯ (*ECHINACEA MOENCH.*) ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ І ПАРКОБУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Самородов В.М., Поспелов С.В.

Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, вул.Сковороди 1/3, 36003

pospelov@pdaa.com.ua

Відмічено, що з дев'яти відомих видів роду ехінацея (*Echinacea Moench*) в Україні інтродуковано сім видів. Найбільш всебічно у фітодизайні використовуються сорти та форми *E. пурпурової* (*E. purpurea* (L.) Moench), в значно меншій мірі – *E. блідої* (*E. pallida* (Nutt.) Nutt.) та *E. вузьколистої* (*E. angustifolia* DC), решта видів перебувають у стані вивчення.

Інтродукція та збереження генофонду рослин, надто інорайонної флори, - актуальне завдання сучасної ботанічної науки. Нагального значення вони набувають для потреб озеленення та паркобудівництва. При цьому слід надавати перевагу рослинам з багаторічним циклом розвитку, розтягнутим строком цвітіння, добре адаптованим до екологічних умов України.

Всім цим критеріям, на нашу думку, відповідають представники роду ехінацея (*Echinacea Moench.*), які здебільшого розповсюджені в нас як лікарські рослини [3]. Щож до їх використання в Україні як цінних декоративних рослин, то літературні відомості майже відсутні [1, 2].

Не дивлячись на те, що в 2006 році виповнилось 60 років з початку їх інтродукції в Україні та використання в різних галузях, на жаль, вони не стали масово використовуватись в озелененні та паркобудівництві [3]. І це при тому, що різні види ехінацеї добре поповнюють атмосферу киснем, виділяють фітонциди, не містять отруйних речовин [2].

За 60 років з дев'яти видів роду ехінацея в Україну інтродуковано сім. Найбільш розповсюдженим видом є ехінацея пурпурова (*Echinacea purpurea* (L.) Moench). Для усих природно-кліматичних зон нашої республіки виведені її сорти, такі як Принцеса, Інеса, Вітаверна, Чарівниця, Поліська красуня, Зірка Миколи Вавилова. Їх суцвіття мають різне забарвлення, від темно-рожевого до червоного і малинового. Крім них, нами відібрані перспективні форми ехінацеї пурпурової з білими суцвіттями, фасційованими стеблами, на яких формуються досить декоративні айстроподібні суцвіття, а також форми з повністю махровими суцвіттями.

Всі вони можуть з успіхом використані для різних напрямків фітодизайну: групових насаджень на фоні кущів або голонасінних дерев; декорування галявин, бордюрів, рокаріїв; облямівці доріжок, огорож, берегів ставків. Особливого значення згадані сорти та форми ехінацеї пурпурової набувають для створення окремих модулів на добре освітлених місцях, а також як компоненти садів безперервного цвітіння.

Їх можна висаджувати як щільними групами, так і поєднувати з іншими видами трав'янистих багаторічників, цвітіння яких співпадає з цвітінням ехінацеї пурпурової. Що дло останніх, то найбільш вдало вона сприймається з рослинами, у яких квітки мають темно – рожеве, червоне та малинове забарвлення, а саме: айстрою, астильбою, монардою, наперстянкою, флоксами, очитками, чебрецями.

Сорти та форми ехінацеї пурпурової, висаджені великими куртинами, дуже вдало поєднуються у фітодизайні з багаторічниками, у яких квітки та суцвіття золотисто –

жовтого кольору. Не менш декоративними є модулі, в яких ехінацея пурпурова висаджена для посилення багаторічників з синім та фіолетовим забарвленням квіток та суцвіть.

Розтягнутий період цвітіння ехінацеї пурпурової (майже 80 днів) дає змогу використовувати її для поєднання в композиціях із декоративними злаками. Цей стиль отримав назву “Country”, а композиції – “персидських килимів”. Останнім часом він став досить популярним не тільки на батьківщині ехінацеї – в США, а й в багатьох країнах Європи [4].

Крім ехінацеї пурпурової 30 років тому в Україну інтродуковані такі цінні види як бліда (*E. pallida* (Nutt.) Nutt.) та вузьколиста (*E. angustifolia* DC.). На протязі певного часу їх плутали, що не сприяло наданню їм об’єктивної характеристики, загальмувало культивування і використання.

Наші дослідження із згаданими видами були розпочаті в 1991 році шляхом мобілізації популяційно – видового біорізноманіття, як з місць природного ареалу, так і за його межами. Цитологічний аналіз хромосомних чисел цих зразків показав, що у соматичних клітинах рослин ехінацеї блідої був тетраплоїдний набір хромосом ($2n=22$). Що ж до ехінацеї вузьколистої, то її кращі зразки за походженням були із Канади та США, і мали диплоїдний набір хромосом ($2n=44$). Шляхом індивідуального відбору кращих особин ехінацеї блідої нами була сформована популяція, з якої був виведений перший в Україні сорт цього виду – Красуня прерій.

Масове цвітіння рослин цього сорту починається наприкінці травня або початку червня другого року вегетації. Воно триває 41–55 днів, починаючись раніше, ніж у інших видів, що теж має певні переваги, адже дає змогу поєднувати їх, створюючи за рахунок цього ефект безперервного цвітіння модуля на протязі 50–80 днів. При цьому на задньому плані слід розміщати ехінацею бліду, в середині – ехінацею пурпурову, на передньому плані – ехінацею вузьколисту. Такі композиції під час цвітіння виглядають дуже мальовничо, адже на їх суцвіття злітаються різні види метеликів. Важливо й те, що ехінацея бліда та ехінацея вузьколиста дуже посухостійкі види, які при відсутності оптимального зволоження не зменшують своєї декоративності.

Останнім часом в Україні розпочато вивчення таких видів ехінацеї, як темно – червона (*E. atrorubens* Nutt.), парадоксальна (*E. paradoxa* Britton.), симулююча (*E. simulata* Mc Gregor.) та тенесійська (*E. tennesiensis* (Beadle) Small.) (Ботанічний сад ім О.В.Фоміна Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка та дослідна станція лікарських рослин УААН). В подальшому це дасть змогу відібрати більш цікаві з них для озеленення та паркобудівництва, розширити наше уявлення про їх переваги як декоративних рослин.

1. Косенко І.С., Козлов В.Г., Білик О.В. та ін. Лікарські рослини дендропарку “Софіївка”, перспективні для вирощування в Лісостепу України // Четверта Міжнародн. конференц. з мед. ботаніки. Тези доповідей. — К., 1997. — 289–290.
2. Меньшова В.О., Сухорада М.А. Види роду *Echinacea* (L.) Moench. в мегаполісі – фітодизайн, рекреація, фітотерапія // Роль ботан. садів в зеленому будівництві... / Матли міжнародн. конференц. присвяч. 135 річчю Бот.саду ОНУ ім І.І.Мечнікова. — Ч.2. — Одеса, 2002. — С.37–39.
3. Самородов В.Н., Поспелов С.В. Эхинацея в Украине: полувековой опыт интродукции и возделывания. — Полтава: “Верстка”, 1999. — 52 с.
4. Черняева Е. В краю дремучих трав // Ландшафтнй дизайн. — 2004. — №2. — С.30–37.